

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ
ВІДНОСИН**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
другого (магістерського) рівня вищої освіти
з галузі знань 29 Міжнародні відносини
за спеціальністю 291 Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії**

Методичні рекомендації до виконання кваліфікаційної роботи для другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії / Уклад.: О.М. Кундеус, О.В. Крет, Р.М. Крет. Рівне: РДГУ, 2025, 45 с.

Рецензенти:

Лесняк В.Ю., кандидат політичних наук, доцент кафедри політології та міжнародних відносин РДГУ;

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри політології та міжнародних відносин РДГУ
Протокол від 29.05.2025 року № 7

Завідувач кафедри

Роман КРЕТ

Робочу програму схвалено навчально-методичною комісією факультету історії, політології та міжнародних відносин
Протокол від 10.06.2025 року № 6

Голова навчально-методичної комісії

Інна МАРТИНЧУК

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ	5
ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ І СТРУКТУРИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	10
ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ	19
ЗАХИСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ	28
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	33
ДОДАТКИ.....	35

ВСТУП

Завершальним етапом навчального процесу за освітньо-кваліфікаційним рівнем «Магістр» у Рівненському державному гуманітарному університеті є написання і захист кваліфікаційної роботи.

Організація підготовки кваліфікаційних робіт магістра за спеціальністю 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії здійснюються на кафедрі політології та міжнародних відносин. Здобувач вищої освіти повинен своєчасно зібрати, систематизувати і проаналізувати теоретичний та практичний матеріал, на належному якісному рівні виконати, оформити та захистити кваліфікаційну роботу відповідно до вимог вищої школи.

Дані методичні вказівки дозволять своєчасно та на належному рівні виконати, оформити та захистити кваліфікаційну роботу.

Кваліфікаційна робота

Кваліфікаційна робота є складовою частиною атестації, яка дає змогу виявити рівень засвоєння здобувачем вищої освіти теоретичних знань та практичної підготовки, здатність до самостійної роботи за обраною спеціальністю.

Кваліфікаційна робота (проект) – це самостійне індивідуальне завдання навчально-дослідницького, теоретико-прикладного чи проектно-конструкторського характеру, яке виконує здобувач освіти на завершальному етапі фахової підготовки, і є однією з форм виявлення теоретичних і практичних знань, умінь їх застосовувати для виконання конкретних наукових, технічних, економічних, соціальних та виробничих завдань.

Випускна кваліфікаційна робота є самостійним, завершеним науковим дослідженням у певній галузі знань, має внутрішню логіку, чітко структурована, включає також дані попередньої індивідуальної наукової роботи здобувача, зокрема й апробації основних положень дослідження у формі доповідей на науково-практичних конференціях, та містить сукупність результатів, положень, що пропонуються до публічного захисту.

КР повинна представляти закінчену розробку актуальної наукової або прикладної фахової проблеми.

Завдання КР:

- бути актуальною, мати новизну, виконуватися на рівні сучасних досягнень науки і техніки, відповідати сучасному стану й перспективам розвитку міжнародних відносин;

- мати спрямування на вирішення практичних завдань майбутньої професійної діяльності;
- стимулювати у здобувачів творчий пошук нових пріоритетних наукових рішень;
- вимагати опрацювання спеціальної наукової і методичної літератури;
- передбачати вибір оптимальних рішень на основі застосування математичних методів моделювання з використанням сучасних засобів обчислювальної техніки;
- пов'язуватися з планами наукових досліджень керівника, кафедри, інших наукових підрозділів закладу;
- узагальнювати і розвивати науково-дослідницькі вміння здобувача освіти.

Виконання КР має на меті:

- систематизацію, закріплення та поглиблення теоретичних і практичних знань за відповідним напрямом підготовки, формування навичок застосування цих знань під час розв'язання конкретних практичних, науково-методичних і науково-технічних задач;
- розвиток навичок самостійної науково-дослідної роботи й оволодіння методикою теоретичних, експериментальних та науково-практичних досліджень, використаних під час виконання кваліфікаційної роботи;
- набуття досвіду з аналізу отриманих результатів досліджень, формулювання нових висновків і положень, набуття досвіду з їх прилюдного захисту.

В результаті написання кваліфікаційної роботи здобувач вищої освіти повинен набути таких **компетентностей**:

Загальні компетентності:

ЗК2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК6. Здатність використовувати для дослідження міжнародних відносин, суспільних комунікацій та для регіональних студій теоретичні та методологічні підходи політології, економічної та правової науки, міждисциплінарних досліджень.

СК7. Здатність здійснювати прикладні аналітичні дослідження проблем міжнародних відносин та світової політики, суспільних комунікацій, регіональних студій, професійно готувати аналітичні матеріали та довідки.

Програмні результати навчання:

РН3. Застосовувати сучасні наукові підходи, методології та методики для дослідження проблем міжнародних відносин та зовнішньої політики.

РН5. Збирати, обробляти та аналізувати інформацію про стан міжнародних відносин, світової політики та зовнішньої політики держав.

РН9. Готувати аналітичні довідки, звіти та інші документи про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики, суспільних комунікацій та регіональних студій

РН10. Розробляти та реалізовувати проекти прикладних досліджень міжнародних відносин, зовнішньої та світової політики.

РН12. Формулювати задачі моделювання, створювати і досліджувати моделі об'єктів і процесів міжнародних відносин, зовнішньої політики, суспільних комунікацій та регіональних студій.

Відповідність кваліфікаційної роботи вищеназаним вимогам залежить від дотримання ряду як формальних, так і змістовних правил, а також певної послідовності виконання кваліфікаційних робіт.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Вибір і затвердження теми

Вибір теми є першим етапом кваліфікаційної роботи і має важливе значення для її успішного виконання.

Здобувачу вищої освіти надається право обрати тему кваліфікаційного проекту (роботи), визначену випускаючою кафедрою, або запропонувати свою тему (з обґрунтуванням доцільності її розробки відповідно до її наукової, практичної актуальності та власних наукових інтересів, методичних напрацювань або ж навіть можливості подальшого працевлаштування)

Формулювання теми повинно відображати професійну спрямованість випускної кваліфікаційної роботи. Тема випускної роботи ОС «магістр» може бути логічним продовженням випускної роботи ОС «бакалавр».

Назва теми повинна відображати головну проблему (проблема – це складне теоретичне чи практичне питання, що потребує спеціального вивчення і позитивного розв'язання), якій присвячується дослідження. Назва має бути інформативною, лаконічною, висвітлювати суть досліджуваної проблеми, містити об'єкт і предмет дослідження, вказувати на мету та завершеність досліджень. Формулювання теми відображає предмет роботи та має визначальний

вплив під час вибору теоретичних засад та методології дослідження, тож повинно бути конкретним.

Затвердження тем кваліфікаційних робіт відбувається на підставі письмової заяви здобувача освіти на ім'я ректора університету, яка подається на кафедру (див. Додаток А).

Заява має бути подана здобувачем на початку навчального року, в якому заплановано захист роботи. У разі неподання здобувачем заяви про вибір теми магістерської роботи без поважної причини, здобувач вважається порушником графіку навчального процесу і тема кваліфікаційної роботи закріплюється на розсуд кафедри.

При необхідності зміни теми кваліфікаційної роботи здобувач подає на кафедру відповідну мотивовану заяву з візою наукового керівника та позитивного висновку завідувача кафедри на ім'я ректора університету.

Основними критеріями вибору теми кваліфікаційного дослідження є:

- актуальність, елементи новизни і перспективність обраної теми;
- ступінь вивчення теми попередниками;
- наявність доступної для здобувача і достатньої для розкриття теми джерельної бази;
- можливість виконання теми на цій кафедрі;
- зв'язок теми з конкретними науковими планами та довгостроковими програмами кафедр;
- можливість отримання від впровадження результатів дослідження науково-освітнього ефекту;
- особисті наукові інтереси здобувача.

Науковий керівник та організація виконання кваліфікаційної роботи Наказом ректора за поданням керівника навчального підрозділу та випускаючої кафедри призначаються керівники кваліфікаційних робіт.

Керівник кваліфікаційної роботи:

- розробляє індивідуальні завдання на кваліфікаційну роботу;
- надає здобувачеві допомогу в складанні календарного плану (графіка) роботи на весь період виконання магістерської роботи;
- консультує щодо переліку питань і матеріалів для самостійного збору і вивчення впродовж написання кваліфікаційної роботи;

- рекомендує здобувачу необхідну основну та довідкову літературу, архівні матеріали, типові роботи та інші джерела за темою;
- проводить систематичні консультації;
- аналізує і контролює організацію самостійної роботи студента;
- перевіряє виконання кваліфікаційної роботи за частинами та в цілому;
- присутній при захисті кваліфікаційних робіт здобувачів.

Важливо пам'ятати, що науковий керівник надає студентові теоретико-методичну допомогу, але не пропонує готових рішень або висновків. Здобувач, як автор, несе відповідальність за достовірність та порядок використання первинної інформації та матеріалів, викладених у кваліфікаційній роботі; обґрунтованість висновків та положень; якісний рівень дослідження.

За пропозицією наукового керівника, в разі необхідності, кафедрі надається право запрошувати консультантів з окремих розділів кваліфікаційної роботи. Консультантами окремих розділів роботи можуть призначатися професори та доценти університету, висококваліфіковані фахівці й наукові співробітники з науковими ступенями інших установ і підприємств.

Відповідно до теми роботи науковий керівник розробляє завдання до виконання кваліфікаційної роботи, яке оформляється відповідним чином (див. Додаток Б). Під час визначення індивідуальних завдань керівник проводить відповідну вступну бесіду, на якій роз'яснює загальні положення щодо написання кваліфікаційної магістерської роботи, значення і завдання роботи, її обсяг, вимоги до структури роботи в цілому та її окремих структурних елементів, орієнтовний розподіл часу на виконання окремих складових роботи, принципи підбору та використання спеціальної літератури, послідовність і порядок оформлення графічної частини роботи.

Керівник і консультант магістерської роботи попередньо перевіряють виконані структурні елементи роботи, у разі необхідності – відповідно до вказівок наукового керівника – автор їх доопрацьовує.

Для остаточної перевірки кваліфікаційна робота подається науковому керівникові в завершеному вигляді не пізніше як за 3 тижні до початку атестаційних екзаменів.

Робочий план

Планування роботи починається зі складання робочого плану, що являє собою своєрідну наочну схему дослідження. Такий план використовується на перших стадіях роботи, дозволяючи ескізно

представити досліджувану проблему в різних варіантах, що істотно полегшує керівнику оцінку загальної композиції й рубрикації майбутньої кваліфікаційної роботи. Робочий план розробляється за особистої участі керівника. Спочатку робочий план тільки в основних рисах дає характеристику предмета дослідження. Надалі такий план може і повинен уточнюватися, однак основне завдання, що стоїть перед роботою в цілому, повинне залишатися незмінним. Робочий план має довільну форму. Зазвичай, він складається з переліку розташованих у стовпчик пунктів, зв'язаних внутрішньою логікою дослідження даної теми і дозволяє за їх місцем судити про їхню доречність і значимість.

План має бути гнучким, для того щоб можна було включати в нього нові аспекти, виявлені в процесі підготовки тексту. Спочатку слід працювати над основним текстом роботи (розділами), і лише згодом – над вступом і висновками. При цьому частина вступу, що стосується мети й завдань дослідження, об'єкта та предмета, а також методів повинна бути визначена на початку написання роботи, оскільки вона повинна впливати на структуру магістерської роботи, а інша частина вступу – після написання основного тексту роботи, оскільки її зміст може бути напрацьований лише в результаті всебічного і глибокого аналізу наукової літератури та здійсненого наукового пошуку.

Пошук джерел

Найдоступнішим та найпоширенішим методом пошуку літератури вважається бібліотечний каталог (алфавітний та систематичний). Зазвичай, обрання теми дослідження відбувається тоді, коли студент уже має певні знання у певній галузі дослідження. Тим не менш, пошук літератури з обраної теми слід починати з відповідних підручників, посібників, енциклопедій, довідників, поступово переходячи до ознайомлення з монографічними працями, статтями в періодичних виданнях тощо. Пошук повинен охоплювати як літературу попередніх років, так і публікації періодичних видань останніх років. Пошук у мережі Інтернет дає змогу отримати найновішу інформацію про стан дослідженості та вивченості проблеми та про головні останні напрямки сучасних досліджень.

Поглиблене вивчення наукових та офіційних джерел інформації дасть змогу з'ясувати сучасний стан питань щодо теми, правильно скласти план магістерської роботи, чіткіше визначити спрямування та методiku власних досліджень, обсяг і характер матеріалів, необхідних для виконання магістерської роботи.

При вивченні джерел з вибраної тематики використовується не вся інформація, а тільки та, яка має безпосереднє відношення до теми кваліфікаційної роботи і тому є цінною та корисною. Таким чином, критерієм оцінки прочитаного є можливість його практичного використання в кваліфікаційній роботі.

Під час пошуку й аналізу джерел інформації слід одночасно дбати про коректність посилань у процесі написання роботи. Доцільно із самого початку готувати список використаних джерел згідно з вимогами до його оформлення, що полегшить процес написання й оформлення роботи і гарантуватиме коректність посилань.

Контроль за виконанням КР.

Безпосередній контроль за виконанням КР відповідно до календарного плану здійснює науковий керівник.

Інформацію наукових керівників про хід виконання здобувачами КР заслуховують на засіданнях кафедри двічі протягом навчального року. При цьому визначають, як здобувач справляється з роботою, які у нього виникають труднощі та яких заходів треба вжити для їх подолання.

Кафедра має право не пізніше ніж за 20 днів до початку екзаменів рекомендувати відсторонення здобувача освіти від виконання роботи, якщо вона не буде виконана вчасно з причин його неорганізованості чи недисциплінованості, що обов'язково фіксується в рішенні кафедри. Це є підставою для порушення клопотання про відрахування здобувача за невиконання навчального плану.

ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ І СТРУКТУРИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Загальні вимоги

Зміст кваліфікаційного дослідження повинен відповідати стандартам вищої освіти. Робота має бути актуальною, скерованою на новітні методи теоретичного й експериментального дослідження, створення нових технологій, приладів, обладнання тощо, розкривати самостійне дослідження автора, містити елементи наукової новизни та

відображати практичне значення одержаних результатів, їх апробацію та впровадження у сферу практичної діяльності.

Кваліфікаційна робота є науковою роботою, яка виконується студентом самостійно під керівництвом наукового керівника.

Кваліфікаційна робота повинна бути результатом закінченого наукового дослідження, мати внутрішню єдність і свідчити про те, що автор володіє сучасними методами наукових досліджень і спроможний самостійно вирішувати наукові задачі теоретичного і практичного спрямування.

Зміст кваліфікаційної роботи передбачає:

- формулювання наукової, науково – практичної задачі, аналіз стану рішення проблем за матеріалами вітчизняних і зарубіжних публікацій, обґрунтування мети досліджень;
- самостійний аналіз методів досліджень, які застосовуються під час вирішення науково-дослідної задачі, розробку методики дослідження;
- науковий аналіз та узагальнення фактичного матеріалу, який використовується у процесі дослідження;
- отримання нових результатів, що мають теоретичне, прикладне або науково-методичне значення;
- апробацію отриманих результатів і висновків у вигляді доповідей на наукових конференціях або підготовлених публікацій в наукових журналах і збірниках.

Зміст кваліфікаційної роботи в найбільш систематизованому вигляді фіксує як вихідні передумови наукового дослідження, так і весь його хід, а також отримані при цьому результати.

Вцілому, в процесі підготовки і захисту кваліфікаційної роботи здобувач повинен продемонструвати:

- здатність аналітично та творчо мислити;
- володіння методами і методиками досліджень, які використовувались у процесі роботи, висновків та положень, уміння аргументовано їх захищати;
- уміння оцінити можливості використання отриманих результатів у науковій та практичній діяльності;
- володіння сучасними інформаційними технологіями для здійснення досліджень та оформлення кваліфікаційної роботи.

Найважливішими вимогами змістової частини кваліфікаційної роботи можна назвати такі:

1. Чітка характеристика предмета, об'єкта, мети, завдань, методів дослідження, логічна побудова викладеного матеріалу, опис і аналіз дослідницьких операцій, проведених автором.

2. Вивчення і аналіз монографічної та періодичної літератури з теми дослідження.

3. Вивчення і характеристика історії досліджуваної проблеми, її практичного стану, а також передового досвіду.

4. Розкриття теми дослідження.

5. Узагальнення результатів, обґрунтування висновків і практичних рекомендацій.

Структура кваліфікаційної роботи

Структура роботи повинна відповідати її змісту: виділення розділів, підрозділів, пунктів має бути спрямоване на висвітлення головної ідеї та підпорядковане внутрішній логіці роботи. Слід стежити, щоб основна ідея роботи відображалась у назвах розділів та підрозділів і була стрижнем всього тексту кваліфікаційної роботи.

Кваліфікаційна робота має містити:

- титульний аркуш;
- анотація;
- зміст;
- перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів (за потреби);
- вступ;
- основна частина;
- висновки;
- список використаних джерел;
- додатки.

Титульний аркуш

Титульний аркуш кваліфікаційної роботи містить:

- найменування закладу вищої освіти, де виконана кваліфікаційна робота;
- назву роботи;
- шифр і найменування спеціальності;
- прізвище, ім'я, по батькові автора;
- науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові наукового керівника і (за наявності) консультанта;
- посаду, науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові рецензента;
- місто і рік (див Додаток В).

Анотація

Анотація (українською і англійською для ОС «магістр»). В анотації подають прізвище та ініціали автора і тему роботи; стислий

виклад результатів дослідження із зазначенням наукової новизни та за наявності практичного значення; ключові слова (подають у називному відмінку, друкують у рядок через кому). Обсяг анотації не повинен перевищувати 3 сторінки.

Зміст

Зміст подають на початку кваліфікаційної роботи з найменуваннями та номерами початкових сторінок усіх розділів, підрозділів і пунктів (якщо вони мають заголовки), зокрема вступу, висновків до розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел та ін. (див. Додаток Г).

Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів

Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів подають лише за необхідності у вигляді окремого списку. Якщо в кваліфікаційній роботі вжито специфічну термінологію, а також маловідомі скорочення, нові символи, позначення і таке інше, то їх перелік може бути поданий окремим списком, який розміщують перед вступом. Перелік друкують двома колонками, в яких зліва за абеткою наводять, наприклад, скорочення, справа – їх детальну розшифровку (див. Додаток Д). Додатково їх пояснення наводиться у тексті при першому згадуванні.

Якщо в кваліфікаційній роботі спеціальні терміни, скорочення, символи, позначення і таке інше повторюються менше трьох разів, перелік не складають, а їх розшифровку наводять у тексті при першому згадуванні. Наприклад «...участь в антитерористичній операції (далі – АТО) використовують у передвиборчій...». Загальноприйняті аббревіатури використовуються в тексті без їх розшифровки (наприклад, ФРН, США, МВФ). У скороченнях для позначення фізичних, метричних величин, грошових та інших одиниць крапку не ставлять (3 хв, 68 кг, 2690 грн).

Структура і зміст вступу

Вступ розкриває сутність і стан наукової проблеми та її значущість, підстави і вихідні дані для розробки теми, обґрунтування необхідності проведення дослідження. У вступі подають загальну характеристику магістерської роботи в рекомендованій нижче послідовності.

Актуальність теми. Актуальність теми зазвичай розглядається у двох аспектах: науковому (відсутність наукової розробки теми, зміни характеристик досліджуваних явищ і процесів, використання нових сучасних підходів, тощо) та суспільному (значення дослідження для вирішення проблем міжнародних відносин). Шляхом критичного аналізу та порівняння з відомими

розв'язаннями проблеми (наукової задачі) слід чітко, аргументовано обґрунтувати (підтвердити, довести) актуальність і доцільність роботи для розвитку політичної сфери життєдіяльності, особливо в Україні.

Об'єкт і предмет дослідження. *Об'єкт* – це процес або явище, які породжують наукову проблему. Об'єктом дослідження є сукупність зв'язків, відносин, якостей, яка й служить джерелом необхідної для дослідника інформації. Це явище або процес, на який і скеровано процес дослідження. *Предмет* – це ті суттєві сторони, властивості, особливості об'єкта, які безпосередньо підлягають вивченню. Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове. В об'єкті виділяється та його частина, яка є предметом дослідження, саме на нього спрямована увага студента, оскільки предмет дослідження визначає тему кваліфікаційної магістерської роботи і відображається у назві дослідження. Із предмета дослідження, в свою чергу, впливає його мета і завдання.

Якщо в кваліфікаційній роботі досліджується певний історичний проміжок часу, то у вступі необхідно також вказати хронологічні рамки із чітким визначенням нижньої та верхньої межі дослідження та обов'язковим їх обґрунтуванням.

Мета і завдання дослідження. Мета тісно переплітається з назвою кваліфікаційної роботи і повинна чітко вказувати, що саме вирішується в магістерській роботі: метою є вирішення проблемної ситуації, що відображає суперечність між станом об'єкта дослідження в реальній практиці й вимогами суспільства до його функціонування.

Завдання конкретизують мету і покликані представити різні її аспекти. Формулюючи завдання, чітко вказується, що конкретно передбачається зробити: проаналізувати, визначити особливості, систематизувати вітчизняний і зарубіжний досвід, виокремити, дослідити й описати, розглянути, з'ясувати, простежити, показати, класифікувати, експериментально перевірити й обґрунтувати, визначити тенденції, окреслити шляхи підвищення ефективності, розробити рекомендації тощо.

Якщо мету магістерської роботи формулюють, орієнтуючись і використовуючи назву даної роботи, то кількість та змістовний обсяг завдань впливатиме на *структуру і зміст основної частини* магістерської роботи (кількість розділів, підрозділів, пунктів). Завдання є тими «кроками», які дослідник повинен здійснити для досягнення поставленої мети.

Методи дослідження. Подають перелік використаних методів дослідження або досягнення поставленої в роботі мети.

Перераховувати їх потрібно не відірвано від змісту роботи, а коротко та змістовно визначаючи, що саме досліджувалось тим чи іншим методом. Доцільно відштовхуватись від поставлених завдань, конкретизуючи застосування тих чи інших методів в процесі їх вирішення. Це дасть змогу пересвідчитися в логічності та прийнятності вибору саме цих методів.

Наукова новизна одержаних результатів Коротко викладають нові наукові положення (рішення), запропоновані студентом особисто. Необхідно показати відмінність отриманих результатів від відомих раніше, описати ступінь новизни («уперше отримано...», «удосконалено...», «дістало подальший розвиток...»).

Кожне наукове положення чітко формулюють, виокремлюючи його основну сутність і зосереджуючи особливу увагу на рівні досягнутої при цьому новизни. Сформульоване наукове положення повинно читатися і сприйматися легко (без нагромодження дрібних і таких, що приховують його сутність, деталей та уточнень).

При формулюванні наукової новизни варто, зокрема, вживати такі вирази: «вперше формалізовано...», «розроблено метод..., який відрізняється від...», «доведена залежність між...». «досліджена поведінка... і показано...», «доопрацьовано (відомий) метод... в частині... і розповсюджено на новий клас систем...», «створена концепція, що узагальнює... і розвиває...». «досліджено новий ефект...», «розроблено нову систему... з використанням відомого принципу...».

До цього пункту не можна включати опис нових прикладних (практичних) результатів, отриманих у вигляді способів, методик, схем, алгоритмів і т. ін. Слід розмежовувати одержані наукові положення і нові прикладні результати, що впливають з теоретичного доробку здобувача.

Практичне значення отриманих результатів. У кваліфікаційній роботі, котра має теоретичне значення, подають відомості про наукове використання результатів досліджень або рекомендації щодо їх використання, а в кваліфікаційній роботі з прикладним значенням висвітлюють результати практичного застосування отриманих результатів або рекомендації щодо їх використання. Це можуть бути нові способи, технології, методи, методики, параметри, тобто те нове, що дає виконана кваліфікаційна робота для міжнародної практики як галузі соціальної діяльності людини із зазначенням ступеня готовності до використання або масштабів використання.

Необхідно коротко повідомити про впровадження результатів досліджень, назвавши організації, в яких здійснена реалізація, форми реалізації та реквізити відповідних документів. А також підкреслити корисність того або іншого заходу, для людини, суспільства в цілому і т. ін.

Апробація отриманих результатів. Вказують, у яких наукових виданнях, на яких наукових конференціях були представлені результати кваліфікаційної роботи.

При ознайомленні зі вступом у членів державної екзаменаційної комісії має скластися чітке уявлення про стан вивчення даної проблеми, мету й способи дослідження, а також про всі можливі наукові та практичні здобутки даної роботи.

Структура і зміст основної частини

Основна частина кваліфікаційної роботи складається з розділів, підрозділів, пунктів. Кожен розділ починають з нової сторінки.

Виклад матеріалу підпорядковують одній провідній ідеї, чітко визначеній автором. Назви і зміст розділів та підрозділів повинні відповідати темі і завданням дослідження та розкривати предмет, не виходячи за їх межі. Формулювання назви теми, розділів та підрозділів повинні бути чіткими, лаконічними і в той же час найповніше відображають сутність та зміст питань, що розглядаються та внутрішню логіку змісту роботи.

У розділах основної частини подають:

- огляд літератури за темою і вибір напрямків дослідження;
- виклад загальної методики і основних методів дослідження;
- експериментальну частину і методику дослідження;
- проведені теоретичні і (або) експериментальні дослідження;
- аналіз і узагальнення результатів досліджень.

Перший розділ основної частини наукової роботи передбачає теоретико-методологічний аналіз досліджуваної проблеми.

У першому розділі обов'язково слід розглянути об'єкт дослідження: розкрити загальні параметри (місце, роль, значення) предмета дослідження як складової об'єкту, визначити його загальнотеоретичні інституційні і/або процесуальні характеристики.

У першому розділі також здійснюють огляд літератури, в якому слід окреслити розвиток та сучасний стан наукової думки з обраної проблеми шляхом аналізу, порівняння та узагальнення позицій вітчизняних та зарубіжних вчених. Стисло, критично висвітливши роботи науковців, студент повинен назвати ті питання, котрі залишилися невирішеними і, отже, визначити своє місце у розв'язанні

проблеми. Бажано закінчити цей компонент основної частини коротким резюме стосовно необхідності проведення подальших досліджень у даній галузі, одним з яких і є кваліфікаційна робота магістра.

В цьому ж розділі подають самостійний аналіз методологічних засад дослідження, визначають і обґрунтовують використання підходів та методів, розробляють загальну методику проведення досліджень. В процесі обґрунтування слід чітко прив'язати вибір методів відповідністю очікуваних внаслідок їх застосування результатів поставленим завданням.

Інші розділи пишуть відповідно до теми роботи і вимог, розроблених випусковою кафедрою факультету. Вони присвячені вичерпному і повному викладу результатів власних досліджень автора з висвітленням того нового, що він вносить у розробку наукової проблеми. Здобувач повинен дати оцінку повноти вирішення поставлених завдань, достовірності отриманих результатів (характеристик, параметрів), їх порівняння з аналогічними результатами вітчизняних і зарубіжних дослідників, обґрунтування потреби у додаткових дослідженнях, негативних результатів, які визначають необхідність припинення подальших досліджень.

У практичній частині автор із вичерпною повнотою викладає методику проведення та результати власного дослідження.

Головні вимоги до наукового викладу результатів – точність, чіткість, стислість. Кожен розділ починають з нової сторінки. Основному тексту кожного розділу може передувати передмова з коротким описом вибраного напрямку. У кінці кожного розділу формують висновки зі стислим викладенням наведених у розділі результатів.

Основні розділи повинні мати бібліографічні посилання на літературу, що дозволяє аналізувати власні дані та порівнювати їх з даними інших джерел літератури.

Кількість розділів залежить від теми, методології, а також мети і завдань дослідження, але оптимальна їх кількість – не менше трьох. В свою чергу, підрозділів (а також, за потреби, пунктів) не повинно бути менше двох, оскільки зміст розділів повинен вичерпувати тему, а підрозділів – розділ у цілому.

Розподіляти текст роботи між розділами й підрозділами потрібно намагатися рівномірно, звичайно, наскільки це можливо, виходячи із потреби якісного розкриття того чи іншого питання.

У *висновках* викладають найважливіші наукові та практичні результати, отримані в кваліфікаційній роботі, з формулюванням

розв'язаної наукової проблеми (завдання) та значення її для науки і практики. Перший абзац висновків має дати коротку оцінку стану питання, підтвердити актуальність та новизну обраної теми. Потім у висновках розкривають методи вирішення поставленої в кваліфікаційній роботі наукової проблеми (завдання), їхній практичний аналіз, порівняння з відомими розв'язаннями, наголошують на якісних і кількісних показниках здобутих результатів, обґрунтовують їхню достовірність (фактично – показують підтвердження виконання кожного з поставлених завдань).

Далі подають висновки і рекомендації щодо наукового та практичного використання здобутих результатів та подальшого дослідження даної проблематики.

При ознайомленні із висновками у членів державної екзаменаційної комісії повинно скластися чітке уявлення про всі наукові та практичні здобутки даної роботи. Уміння робити правильні висновки, чітко й лаконічно їх висловлювати – риса сформованого дослідника. Обґрунтованість висновків полягає в чіткому взаємозв'язку мети, завдань, висновків за розділами та власне загальних висновків. Кожен абзац висновків повинен послідовно підтверджувати досягнення мети кваліфікаційної роботи та виконання поставлених у роботі завдань, використовуючи для цього основний матеріал кожного розділу або підрозділу, досліджені факти, твердження, виявлені особливості предмета дослідження.

Загальні висновки кваліфікаційної роботи не повинні бути механічним поєднанням висновків до окремих розділів роботи. Не потрібно занадто перенавантажувати висновки, їх обсяг не повинен перевищувати 2-3 сторінки.

Список використаних джерел слід укладати в порядку згадування їх текстів або ж у алфавітному порядку за наскрізною нумерацією. Кількість джерел з одного боку залежить від обсягу наукової роботи, її характеру та ступеня розробленості. Список обов'язково повинен містити праці зарубіжних вчених. Рекомендується в список використаних джерел включати особисті наукові праці студента. Не допускається використання джерел інформації країни-агресора.

Додатки не є обов'язковою складовою кваліфікаційної роботи магістра. Однак, вони підвищують рівень довіри до результатів досліджень, свідчать про їхню достовірність, сприяють сприйняттю дипломної роботи та справляють враження її повноти та обґрунтованості. Водночас, наявність додатків повинна відповідати певному загальному, ретельно продуманому задуму, що дасть змогу

уникнути додатків випадкових, пов'язаних із другорядними деталями тексту і запобігти невиправданім пропускам додатків до найважливіших тем. Кожен додаток має відповідати тексту, а текст – додатку.

Стиль викладу матеріалу

Кваліфікаційна робота повинна відповідати певним вимогам за стилем викладу матеріалу. Мова і стиль кваліфікаційних робіт як частина писемної наукової мови склалася під впливом так званого академічного етикету, сутністю якого є інтерпретація власної і запозичених точок зору з метою обґрунтування наукової істини. Науковий виклад складається головним чином з роздумів, метою яких є доведення істин, виявлених у результаті дослідження фактів. Необхідно уникати безсистемного викладення фактів без належного їх осмислення та узагальнення, пропоновані положення мають бути логічно пов'язані, весь текст повинен бути підпорядкований одній провідній ідеї, висновки мають не суперечити, а підкріплювати один одного.

Найхарактернішою ознакою писемної наукової мови є формально-логічний спосіб викладення матеріалу. Матеріал має викладатися грамотно, простим науковим стилем, не повинен містити повторів та не бути перевантаженим цитатами.

Не допускається просте переписування літературних джерел, а також їх цитування без посилання, тобто оприлюднення (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання.

Для наукового тексту характерними є смислова завершеність, цілісність і зв'язність. Найважливішим засобом вираження логічних зв'язків в цьому розумінні є: спеціальні функціонально-синтаксичні засоби зв'язку, що вказують на послідовність розвитку думки («спочатку», «насамперед», «по-перше», «по-друге», «потім» і т. ін.), заперечення («проте», «але», «аж ніяк», «однак»), причинно-наслідкові зв'язки («завдяки цьому», «тому», «відповідно», «унаслідок цього», «крім того», «до того ж»), перехід від однієї думки до іншої («перш ніж перейти до...», «звернімося до...», «розглянемо», «зупинимося на...», «розглянувши...», «перейдемо до...», «необхідно зупинитися на...», «необхідно розглянути...»), результат, висновок («отже», «значить», «як висновок», «підбиваючи підсумки, слід зазначити...»), «з огляду на вищезазначене, можна дійти висновку...»).

Науковий текст потрібно викладати від третьої особи, від першої особи у множині або безособово: в тексті не повинно бути

виразів типу: «я вважаю», «мені здається», «у нас прийнято» тощо; замість них рекомендуються вирази: «на думку автора», «на нашу думку», «вважаємо», «вважається доцільним», «як свідчить проведений аналіз» тощо.

ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Оформлення кваліфікаційних робіт є важливим етапом узгодження формальної сторони та змісту наукового дослідження.

Нумерація сторінок, поля, розмір шрифту

Сторінки нумерують у верхньому правому куті. На титульному аркуші номер не ставиться, але він входить до загальної кількості сторінок. Нумерацію сторінок починають зі «ЗМІСТУ». До загального обсягу кваліфікаційної роботи не входять додатки, список використаних джерел, таблиці та рисунки, які повністю займають площу сторінки. Додатки не нумеруються.

Кваліфікаційну роботу виконують машинним (за допомогою комп'ютерної техніки) способом на одному боці аркуша білого паперу. Формат аркушів – А4 (210 x 297 мм), бажана щільність паперу 80 г/м². Береги (поля) на сторінці повинні складати відповідно: верхній – 20 мм, нижній – 20 мм, зліва – 30 мм, справа – 15 мм.

Рекомендовані параметри друку: шрифт Times New Roman, кегль 14, міжрядковий інтервал 1,5. Абзацний відступ повинен дорівнювати 1,25 см. Висота літер і цифр (у індексах, формулах, підписах діаграм, рисунків та ін.) не повинна бути меншою ніж 1,8 мм.

Помилки, описки допускається виправляти підчищенням або зафарбовуванням білою фарбою (за допомогою коректора) та нанесенням на тому ж місці виправленого тексту машинописним способом або від руки. Виправлення повинно бути чорного кольору. Дозволяється не більше двох виправлень на одному аркуші.

Роботу подають до захисту у переплетеному вигляді. КР виконують українською мовою.

Текст КР повинен бути стислий, точний та логічно послідовний. Текст викладають, дотримуючись норм чинного українського правопису (зі змінами і доповненнями 2019 р.), використовуючи стиль ділового мовлення, необхідний для службових документів. Потрібно користуватися усталеною лексикою, наявною в академічних словниках, дотримуватися прийнятої наукової термінології, умовних символів та скорочень, уникати діалектизмів, засобів художнього стилю, нових запозичень тощо.

Обсяг кваліфікаційних робіт

Обсяги та вимоги до магістерської КР визначає випускова кафедра та затверджує Вчена рада факультету на початку навчального року. Рекомендований обсяг роботи складає від 100 до 120 сторінок без врахування додатків та списку використаної літератури.

Оформлення структурних частин

Текст основної частини кваліфікаційної роботи поділяють на розділи, підрозділи, пункти та підпункти.

Заголовки структурних частин роботи «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ». «ДОДАТКИ» друкують великими літерами симетрично до тексту. Заголовки підрозділів – маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовків не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Заголовки пунктів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу в розрядці в підбір до тексту. В кінці таким чином надрукованого заголовка ставиться крапка.

Такі структурні частини кваліфікаційної роботи, як зміст, перелік умовних позначень, вступ, висновки, список використаних джерел не мають порядкового номера. Номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ», після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу. Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. В кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад: «2.3.» (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок підрозділу.

Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. У кінці номера повинна стояти крапка, наприклад: «1.3.2.» (другий пункт третього підрозділу першого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок пункту.

Підпункти нумерують у межах кожного пункту за такими ж правилами, як пункти.

Назви структурних елементів кваліфікаційної роботи виділяють напівжирним шрифтом.

Кожна структурна частина магістерської роботи починається з нової сторінки (крім назв підрозділів і пунктів у межах розділу).

Не допускається розташування назв розділів, підрозділів, а також пунктів і підпунктів у нижній частині сторінки, якщо після неї міститься лише один рядок тексту (див. Додаток Е).

Вимоги до цитування та посилання на використані джерела

Для підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або для критичного аналізу того чи іншого друкованого твору слід наводити цитати. Кожен використаний в кваліфікаційній роботі фактичний матеріал (фрагмент тексту, числові дані, цитата, відомості про маловідомий факт тощо) повинен супроводжуватись посиланням на джерело, з якого цей матеріал було взято. Об'єктами посилання можуть бути всі види опублікованих чи неопублікованих документів або їхні складники на будь-яких носіях інформації. Науковий етикет вимагає точно відтворювати цитований текст, бо найменше скорочення наведеного витягу може спотворити зміст, закладений автором.

Загальні вимоги до цитування такі:

а) текст цитати починається і закінчується лапками: «текст, текст текст»; при цьому, коли всередині цитати є інші лапки, їх подають у такій послідовності: «текст "текст" текст»;

б) текст цитати наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий в джерелі, із збереженням особливостей авторського написання: наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку – у цих випадках використовується вираз «так званий»;

в) цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту і без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками: вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, на кінці), якщо пропущено ціле речення, або більше – трьома крапками в квадратних дужках. Якщо перед пропущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;

г) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;

г) при непрямому цитуванні (переказі, викладенні думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути гранично точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів, і обов'язково подавати відповідні посилання на джерело;

д) цитування не повинно бути ні надмірним, ні недостатнім, бо і те і інше знижує рівень наукової праці: надмірне цитування створює враження компілятивності праці, а недостатнє – знижує наукову цінність викладеного матеріалу;

е) якщо необхідно виявити ставлення автора роботи до окремих слів або думок з цитованого тексту, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику або знак питання;

є) якщо автор роботи, наводячи цитату, виділяє в ній деякі слова, робиться спеціальне застереження, тобто після тексту, який пояснює виділення, ставиться крапка, потім дефіс і вказуються ініціали автора кваліфікаційної роботи, а весь текст застереження вміщується у круглі дужки. Варіантами таких застережень є: «(курсив наш. – М. Х.)», «(підкреслено нами. – М. Х.)», «(розрядка наша. – М. Х.)».

При цитуванні джерела іноземного походження цитату слід подати в доступному академічному перекладі або у власному перекладі з мови оригіналу. Подвійний переклад (наприклад, українською з доступного російськомовного перекладу англomовного оригіналу) може викривити зміст. У випадку проведення стилістичного, філологічного чи семіотичного аналізу, а також якщо є сумніви у коректності перекладу, фрагмент джерела наводиться також мовою оригіналу.

За недоступності необхідного для дослідження видання джерела є допустимим цитування, запозичене з іншого дослідження. Якщо текст цитовано не за першоджерелом, то на початку підрядкового бібліографічного посилання наводять пояснювальні слова: «Наведено за:», «Цит. за:» («Цитовано за») і зазначають джерело, з якого запозичено текст.

Цитування з джерел не повинні бути занадто розлогими – не більше за третину сторінки; в обґрунтованих випадках текст, що перевищує даний обсяг, необхідно винести в додаток.

Посилання в тексті кваліфікаційної роботи на джерела роблять в тексті згідно із переліком використаної літератури у квадратних дужках, обов'язково вказуючи номер, під яким це видання значиться в списку. Наприклад:

- посилання на одне видання [18];
- посилання на декілька видань [12; 20; 25];
- посилання на конкретну сторінку видання [32, с. 11];
- посилання на кілька конкретних сторінок одного видання [22, с. 11-12, 34];

- посилання на кілька конкретних сторінок у різних виданнях [17, с. 11; 33, с. 13; 44, с. 77].

Місце посилання в тексті, як правило, обирають:

- після прізвища автора, на якого зроблене посилання, якщо він не цитується;
- після цитати, якщо прізвища авторів наводять перед нею, та після прізвища автора, якщо воно наведене після цитати;
- в логічно відповідному місці, якщо праці автора, думки якого викладаються, або ж сам автор/автори, не згадуються та дослівно не цитуються.

В тексті роботи це може виглядати, наприклад, так: «... окремі аспекти досліджували: Алієв М.М. [1; 2] Валюх Л. І. [5; 9], та ряд інших науковців [22; 33; 44; 77].»;

«... В результаті експерименту, на думку дослідника, були отримані «...беззаперечні докази застосування маніпуляційних технологій на виборах 2019 року» [88, с. 59].»;

«... позитивно оцінив дане припущення [34, с. 170].»; «... у окремих працях [1; 2; 4; 7] вчений доводить...»;

«... критично оцінюючи весь процес в цілому [4, с. 32], виокремлює ряд позитивних характеристик [2, с. 33-34; 7, с. 44, 49].» тощо.

Рекомендується в основному тексті подавати посилання також на особисті наукові праці здобувачів.

Після наведення таблиць і схем, що запозичені з інших джерел, обов'язково наводиться посилання, теж саме стосується схем і таблиць, які складені автором самостійно, але з використанням вже опублікованих схем і таблиць (наприклад: дві таблиці з різних джерел в кваліфікаційній роботі поєднано в одну). В посиланні необхідно точно вказувати номери сторінок ілюстрацій, таблиць, формул з джерела, на яке дано посилання в тексті кваліфікаційної роботи.

Всі таблиці, схеми, ілюстрації, формули, додатки, окрім зовнішніх посилань, повинні мати внутрішні посилання в тексті, наприклад: «...в табл. 1.2», «... на рис. 1.2», «... у формулі (2.1)». У повторних посиланнях вживають скорочено слово «дивись», наприклад: «див. табл. 1.3».

Неодмінною вимогою до цитування є чітка відповідність: змісту посилання (в тексті) назві джерела у переліку використаних джерел; номеру посилання (в тексті) та номеру джерела у переліку використаних джерел; номеру сторінки, наведеного в посиланні, номеру сторінки цитованого фрагменту у джерелі.

Вимоги до оформлення ілюстрацій та таблиць

Ілюстрації (фотографії, креслення, схеми, графіки, карти) і таблиці необхідно подавати в кваліфікаційній роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації і таблиці, розміщені на окремих сторінках роботи, включають до загальної нумерації сторінок. Таблицю, рисунок або креслення, розміри якого більше формату А4, враховують як одну сторінку і розміщують в додатках.

Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках.

Номер ілюстрації складається з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка.

Наприклад: Рис. 1.2 (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Якщо в кваліфікаційній роботі подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами.

Якість ілюстрацій повинна забезпечувати їх чітке відтворення. Цифровий матеріал, як правило, повинен оформлюватися у вигляді таблиць (рис. 1):

Таблиця 1.1

Заголовок таблиці							
Шапка						Заголовки граф	
						Підзаголовки граф	
Рядки							
Боковик		Графи(колонки)					

Рис. 1. Приклад побудови таблиці

Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) в межах розділу. У правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці складається з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 1.2» (друга таблиця першого розділу).

Якщо в кваліфікаційній роботі одна таблиця, її нумерують за загальними правилами.

При перенесенні частини таблиці на інший аркуш (сторінку) слово «Таблиця» і номер її вказують один раз справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова «Продовження табл.» і вказують номер таблиці, наприклад: «Продовження табл. 1.2».

Якщо ілюстрації та таблиці розміщують повернутими на сторінці, то вони мають бути зорієнтованими за лівим полем.

Після наведення таблиць і схем, що запозичені з інших джерел, обов'язково наводиться посилання, теж саме стосується схем і таблиць, які складені автором самостійно, але з використанням вже опублікованих схем і таблиць (наприклад: дві таблиці з різних джерел поєднано в одну).

Формули в магістерській роботі (якщо їх більше однієї) нумерують у межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули в розділі, між якими ставлять крапку. Формули нумерують у межах розділу арабськими цифрами справа від формули в тому ж рядку в круглих дужках, наприклад: «(3.1)» (перша формула третього розділу). Позначення кожного символу формули або коефіцієнта розшифровують у вигляді колонки з нового рядка. При цьому перший рядок експлікації починають словом «де». Наприклад:

«За методом Томаса Хейра виборча квота розраховується за формулою:

$$K = \frac{G}{M} \quad (3.1)$$

М

де K – виборча квота;

G – кількість голосів;

M – кількість мандатів.»

Примітки до тексту і таблиць, в яких вказують довідкові і пояснювальні дані, нумерують послідовно в межах одної сторінки. Якщо приміток на одному аркуші декілька, то після слова «Примітки» ставлять двокрапку, наприклад:

«Примітки:

1. Текст примітки.

2. Текст примітки.»

Якщо є одна примітка, то її не нумерують і після слова «Примітка» ставлять крапку.

Внутрішні посилання на ілюстрації та формули дипломної роботи вказують порядковим номером ілюстрації чи формули – останній беруть у дужки, наприклад, «рис. 1.2», «у формулі (2 1)».

На всі таблиці кваліфікаційної роботи повинні бути внутрішні посилання в тексті, при цьому слово «таблиця» пишуть скорочено, наприклад: «...в табл. 1.2». У повторних посиланнях вживають скорочено слово «дивись», наприклад: «див. табл. 1.3».

Вимоги до оформлення списку використаних джерел

Бібліографічний апарат в магістерській роботі – це ключ до використаних автором джерел. Крім того, він певною мірою відбиває наукову етику і культуру наукової праці. Саме з нього можна зробити висновок про ступінь ознайомлення здобувача з наявною літературою за досліджуваною проблемою. Бібліографічний апарат кваліфікаційної роботи складається з бібліографічного списку (списку використаних джерел) і бібліографічних посилань, які оформлюються відповідно до чинних стандартів.

Список використаних джерел – елемент бібліографічного апарату, котрий містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків. Такий список – одна з суттєвих частин кваліфікаційної роботи, що віддзеркалює самостійну творчу працю її автора і демонструє ступінь фундаментальності проведеного дослідження.

Джерела можна розміщувати одним із таких способів:

- у порядку появи посилань у тексті;
- в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків.

Як правило, спочатку розміщують джерела українською мовою чи мовами з кириличним алфавітом, а потім мовами з латинським алфавітом, при цьому не розриваючи їх загальну нумерацію.

Для уніфікації складання бібліографічного опису на міжнародному рівні, забезпечення можливості обміну результатами каталогізації розроблено новий національний стандарт України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». Він є базовим для системи стандартів, правил, методичних посібників, списку джерел, які наводять в дисертації і списку опублікованих робіт, які наводять в авторефераті. Тому відомості про джерела, включені до списку, необхідно давати відповідно до вимог даного державного стандарту (див. Додаток Ж).

Вимоги до оформлення додатків

Додатки оформлюють як продовження кваліфікаційної роботи на наступних її сторінках або у вигляді окремої частини, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті роботи.

Якщо додатки оформлюють як продовження кваліфікаційної роботи, кожен з них починають з нової сторінки, їм дають заголовки, надруковані угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток» і велика літера, що позначає додаток: «Додаток А». В наступному рядку посередині подають назву додатку (малими літерами з першої великої).

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь, наприклад, Додаток А, Додаток Б і т.д. Єдиний додаток позначається як Додаток А.

Текст кожного додатка за необхідності може бути поділений на розділи й підрозділи, пронумеровані у межах кожного додатка: перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку, наприклад, А.2 – другий розділ додатка А; В.3.1 – підрозділ 3.1 додатка В.

Ілюстрації, таблиці і формули, розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: рис. Д. 1.2 – другий рисунок першого розділу додатка Д), формула (А. 1) – перша формула додатка А.

Якість ілюстративних матеріалів у додатках повинна забезпечувати їх чітке відтворення.

Переплетення кваліфікаційної роботи

Кваліфікаційна робота має бути переплетена, мати цупку обкладинку, як правило – уніфіковану для студентів певного року виконання.

ЗАХИСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Подання роботи до захисту

До захисту кваліфікаційних робіт допускаються здобувачі, які виконали всі вимоги навчального плану.

Кваліфікаційна робота повинна бути подана не менше ніж за три тижні до початку роботи державної екзаменаційної комісії разом із її електронним варіантом. Всі кваліфікаційні роботи здобувачів перевіряються перед допуском до захисту на плагіат.

Після перевірки кваліфікаційної роботи керівник складає письмовий відгук. У відгуку відзначається тема кваліфікаційної роботи, відповідність її формулювання затвердженій у наказі темі, визначається обсяг тексту, кількість табличного матеріалу, графіків та діаграм, їх відповідність завданням з усіх розділів кваліфікаційної роботи, коротко відображуються переваги та недоліки кваліфікаційної роботи, оригінальність прийнятих рішень та підходів, якість оформлення, загальна грамотність та науковий рівень. Керівник оцінює загальну, спеціальну, теоретичну та практичну підготовку здобувача, ступінь самостійності виконання кваліфікаційної роботи. Загальна оцінка магістерської роботи повинна бути означена оцінками: «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно».

Після перевірки керівником, робота із відповідним висновком проходить попередній захист на засіданні кафедри політології та соціології. Захист проводиться за обов'язкової присутності завідувача кафедри та наукового керівника і передбачає такі процедурні етапи:

- виступ автора КР з повідомленнями про основні положення роботи;
- детальні відповіді здобувача на усні та письмові запитання членів кафедри щодо змісту й суті роботи;
- виступ наукового керівника (консультанта) про якість виконання роботи, про можливість допуску роботи до захисту перед ЕК.

Кафедра робить висновок про готовність роботи до захисту перед ЕК, встановлює час роботи над зауваженнями та термін подачі роботи, оформленої згідно з вимогами, на кафедру.

Рішення про допуск магістерської роботи до захисту, оформлюється протоколом засідання випускаючої кафедри та відображається у «Поданні голові державної екзаменаційної комісії щодо захисту дипломного проекту (роботи)».

На цьому ж засіданні кафедри затверджують рецензентів кваліфікаційної роботи (проекту).

Допущена до захисту робота направляється на зовнішнє рецензування: як рецензенти залучаються професори та доценти інших вищих навчальних закладів та інших кафедр університету.

Рецензування ВКР проводять висококваліфіковані спеціалісти виробничих, наукових і проєктних організацій, викладачі, які є фахівцями з певної спеціальності та, як правило, працюють в інших навчальних закладах. Склад рецензентів затверджує декан факультету (директор інституту) за поданням завідувача випускової кафедри закладу вищої освіти. Рецензент ВКР будь-якого освітнього ступеня не повинен бути співробітником кафедри, випускної кваліфікаційної роботи (проєкту) яку (який) він рецензує. Не дозволяється також призначення керівників випускних кваліфікаційних робіт (проєктів) для взаємного рецензування робіт.

Рецензія має бути об'єктивною, відображати як позитивні, так і негативні сторони роботи й містити оцінку за прийнятою шкалою оцінювання знань здобувачів. Особливу увагу в ній потрібно звернути на:

- актуальність теми;
- вміння застосовувати теоретичні знання для вирішення конкретних практичних завдань;
- наявність у роботі особистих пропозицій і рекомендацій, їх новизна, перспективність, практична цінність;
- достовірність результатів і обґрунтованість висновків дипломника;
- стиль викладу й оформлення роботи;
- недоліки роботи.

Рецензія не повинна дублювати відгук керівника, тому що відгук керівника – це в основному характеристика професійних якостей випускника та його роботи у процесі проєктування, а рецензія – це характеристика якості безпосередньо випускної кваліфікаційної роботи. Рецензія повинна містити рекомендовану оцінку роботи за розширеною лінгвістичною шкалою («відмінно», «дуже добре», «добре», «достатньо», «задовільно», «незадовільно»).

Негативна рецензія (рецензії) не є підставою для недопущення роботи до її захисту.

Завідувач кафедри політології та соціології ознайомлює з рецензією здобувача (не пізніше 7 календарних днів перед захистом) та направляє роботу із відповідними супутніми документами до державної екзаменаційної комісії для захисту.

До захисту кваліфікаційної роботи не пізніше 5-ти днів до захисту подаються:

- виконана переплетена кваліфікаційна робота магістра та електронний варіант роботи;

- письмовий відгук керівника та консультантів (за умови призначення останніх);
- письмова рецензія (рецензії) завірена підписом рецензента та печаткою відповідної установи;
- подання голові державної екзаменаційної комісії щодо захисту дипломного проєкту (роботи).

Підготовка до захисту

На захист готують доповідь, яка повинна висвітлювати всі основні моменти роботи й займати не більше 10 хв.

Як правило, доповідь складається з трьох чітко відокремлених частин: вступна частина (1,5-2 хв), аналіз власних даних (3,5-4 хв) та висновки (1-2 хв).

Вступна частина містить усю інформацію, необхідну для розуміння роботи. Вона складається з таких частин:

- вступ та стан вивченості проблеми (3-4 речення);
- об'єкт, предмет, мета та завдання роботи (2-3 речення);
- методологія дослідження (3-4 речення).

В основній частині доповіді потрібно зосереджувати увагу лише на ключових моментах матеріалу, які дозволять чітко уявити обсяг проведених досліджень та їх найцікавіші результати.

Під час аналізу отриманих даних рекомендується використовувати демонстраційні матеріали (підготувати мультимедійну презентацію).

Процедура захисту

На захист КР у ЕК подають:

- зброшурований примірник кваліфікаційної роботи (проєкту) з поданням голові ЕК щодо захисту КР (містить довідку про успішність, висновок наукового керівника з характеристикою діяльності випускника під час виконання ним ВКР (проєкту), висновок кафедри про КР);
- письмову рецензію на КР з зазначенням рекомендованої оцінки;
- антиплагіатний висновок;
- навчальну картку здобувача освіти;
- зведену відомість про виконання здобувачами навчального плану і одержані ними оцінки з освітніх компонентів, завірену деканом факультету (директором інституту).

Крім цього, ЕК до захисту ВКР можуть бути подані: опубліковані статті, тези, програми конференцій за темою роботи, у яких автор брав участь; для захисту магістерських робіт наявність друкованої статті (чи методичних розробок тощо) є обов'язковою.

Захист проводиться на відкритому засіданні ДЕК. На захисті можуть бути присутні та брати участь в обговоренні всі охочі, не порушуючи порядку й процедури захисту.

Перед захистом відповідальний секретар державної екзаменаційної комісії передає кваліфікаційну роботу та відповідні супутні документи голові, після чого дає автору слово для доповіді.

На доповідь автору дається до 10 хвилин, протягом яких він повинен коротко обґрунтувати вибір теми, розкрити мету та основний зміст роботи. Бажано викладати основний зміст своєї роботи вільно, не читаючи безвідривно тексту доповіді. Під час виступу автор, за бажанням, може продемонструвати ілюстративний матеріал, підготовлений до захисту.

Процедура захисту включає:

- доповідь здобувача освіти про зміст роботи (проекту);
- запитання до автора;
- оголошення відгуку наукового керівника та рецензента;
- відповіді здобувача на запитання членів ДЕК та осіб, присутніх на захисті;
- заключне слово здобувача освіти;
- рішення комісії про оцінку роботи (проекту).

У роботі комісії бажаною є участь наукового керівника, якому, при необхідності, наприкінці захисту кваліфікаційної роботи може бути надано право висловитись.

Після закінчення публічного захисту проводиться закрите засідання членів державної екзаменаційної комісії, де обговорюються результати та відкритим голосуванням звичайною більшістю голосів присутніх членів комісії визначається загальна оцінка кваліфікаційної роботи за чотирьохбальною системою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») та відповідною шкалою оцінювання ECTS (див. Додаток 3). За однакової кількості голосів голос голови екзаменаційної комісії є вирішальним.

Оцінку за результатами захисту ВКР виставляють після закритого обговорення в ЕК, фіксують у протоколі ДЕК та оголошують (голова ЕК) на відкритому засіданні.

Тривалість захисту однієї ВКР не повинна перевищувати 30 хвилин.

При оцінці кваліфікаційної роботи магістра виходять з того, що майбутній спеціаліст-міжнародник повинен уміти:

- формулювати мету і завдання дослідження;
- складати план дослідження;
- вести бібліографічний пошук із застосуванням сучасних інформаційних технологій;
- використовувати сучасні методи наукового дослідження, модифікувати наявні та розробляти нові методи, виходячи із завдань конкретного дослідження;
- обробляти отримані дані, аналізувати і синтезувати їх на базі відомих літературних джерел;
- оформляти результати досліджень відповідно до сучасних вимог.

При оцінці кваліфікаційної роботи враховують:

- відображення у роботі обізнаності автора з сучасним станом міжнародних відносин, теорією та методологією дослідження окресленої проблеми;
- якість оформлення роботи, грамотність і коректність викладу тексту;
- практичне значення результатів дослідження;
- зміст доповіді та аргументованість відповідей на запитання;
- виявлену під час захисту теоретичну і практичну підготовку студента;
- відгук керівника та консультантів, висновки рецензентів.

Повторний захист КР з метою підвищення оцінки не дозволяється.

У випадках, коли захист КР не відповідає вимогам рівня атестації, ЕК ухвалює рішення про те, що здобувач є неатестованим, про що здійснюється відповідний запис у протоколі засідання комісії. У такому випадку ЕК встановлює: може здобувач подати на повторний захист ту саму роботу з доопрацюванням чи він повинен опрацювати нову тему, визначену відповідною кафедрою закладу освіти. Повторний захист ВКР дозволяється протягом трьох років після закінчення закладу вищої освіти, але не раніше, ніж під час наступної атестації.

Здобувач освіти, який отримав незадовільну оцінку за ВКР, відраховується із закладу вищої освіти. Йому видається академічна довідка встановленого зразка.

Порядок зберігання кваліфікаційних робіт

Після захисту кваліфікаційна робота магістра разом із необхідними супутніми документами подається на кафедру

політології та міжнародних відносин і після реєстрації передається до архіву університету, де зберігається впродовж 5-ти років, а потім списується у встановленому порядку.

Видача кваліфікаційних робіт на руки забороняється. Автору дозволяється, за його бажанням, зняти копію зі своєї роботи. За рекомендацією наукового керівника або державної екзаменаційної комісії роботи можуть бути направлені на конкурси студентських наукових робіт.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бірта, Г. О., Бургу Ю. Г. Методологія і організація наукових досліджень: навч. посіб. / М-во освіти і науки України, Вищ. навч. закл. Укоопспілки «Полтав. ун-т економіки і торгівлі». Київ: Центр учб. л-ри, 2014. 142 с.
2. Гайдучок В.М., Затхей Б.І., Лінник М.К. Теорія і технологія наукових досліджень: навч. посіб. / М-во аграр. політики України. Львів: Афіша, 2006. 228 с.
3. Грипич С. Н., Буравкова Л. М. Інформаційна культура: теоретичні засади та досвід: навч. посіб. Рівне: О. Зень, 2017. 366 с.
4. Грищенко І.М., Григоренко О.М., Борисейко В.А. Основи наукових досліджень: навч. посібник. Київ: КНТЕУ, 2001. 186 с.
5. ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання / Нац. стандарт України. Вид. офіц. [Уведено вперше; чинний від 2016-07-01]. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 17 с. (Інформація та документація). – 3 внесеними поправками.
6. Єріна А.М., Захожай В.Б., Єрін Д.Л. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / М-во освіти і науки України. Київ: Центр навч. літ., 2004. 212 с.
7. Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила: (ISO 4:1984, NEQ ; ISO 832:1994, NEQ). ДСТУ 3582:2013. [Чин. від 2014-01-01]. Київ: Мінекономрозвитку України, 2014. 14 с. (Національний стандарт України). URL: http://lib.npu.edu.ua/full_txt/DSTU_3582_2013.pdf
8. Ковальчук В.В., Моїсєєв Л.М. Основи наукових досліджень: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М-во освіти і науки України, Держ. наук. установа «Ін-т інновац. технологій і змісту освіти», АПН України, Півд. наук. центр АПН України; під наук. ред. В.О.Дроздова. 5-е вид. Київ: Професіонал, 2008. 239 с.

9. Колесников О. В. Основи наукових досліджень: навч. посіб. 2-ге вид. випр. та доп. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 144 с.
10. Корягін М. В., Чік М. Ю. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Київ: Алерта, 2014. 620 с.
11. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. для вищ. навч. закл. Київ: Кондор, 2009. 205 с.
12. Міжнародні правила цитування та посилання в наукових роботах: методичні рекомендації / автори-укладачі: О. Боженко, Ю. Корян, М. Федорець; редколегія: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузева, Я. Є. Сошинська, О. М. Бруй; Науково-технічна бібліотека ім.Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»; Українська бібліотечна асоціація. Київ: УБА, 2016. Електрон. вид. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). 117 с.
13. Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
14. Партико З. В. Загальне редагування: нормативні основи: навчальний посібник. Львів: ВФ Афіша, 2006. 277 с.
15. Романчиков В.І. Основи наукових досліджень: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 254 с.
16. Соловійов С.М. Основи наукових досліджень: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 176 с.
17. Сурмін Ю. П. Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація: навч.-метод. посіб. Київ: НАДУ, 2008. 184 с.
18. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Інститут української мови; ред.: Є. І. Мазніченко, Н. М. Максименко, О. В. Осадча. Київ: Наук. думка, 2015. 288 с. URL: <http://litopys.org.ua/pravopys/pravopys2015.htm> (дата звернення 11.09.2017).
19. Шишка Р.Б. Організація наукових досліджень та підготовки магістерських і дисертаційних робіт: навч. посіб. Харків: Еспада, 2007. 361 с.
20. Юринець, В. Є. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. / Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 180 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Зразок бланку заяви на затвердження теми магістерської роботи
та наукового керівника

Ректору рівненського державного
гуманітарного університету

студента _____ курсу
_____ факультету
гр. _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

ЗАЯВА

Прошу дозволити написання дипломної (випускної) роботи на
тему

Замість кваліфікаційного (державного) екзамену з _____

(найменування дисциплін)

і призначити керівником дипломної (випускної) роботи

(прізвище, ім'я, по батькові викладача)

(вчена ступінь, звання)

При цьому повідомляю, що дана тема мною розробляється за
замовленням

і на даний час по темі розроблені такі матеріали:

(свідоцтво про винахід, статті, тези, дипломи учасника конкурсів,
виступи на студентських конференціях)

«__» _____ 20__ р.

(підпис)

Зав. кафедри _____

Декан факультету _____

Керівник _____

Додаток Б
Зразок бланку завдання на дипломний проект

Форма № Н-9.01

(повне найменування вищого навчального закладу)

Інститут, факультет, відділення _____

Кафедра, циклова комісія _____

Освітньо-кваліфікаційний рівень _____

Напрямок підготовки _____

(шифр і назва)

Спеціальність _____

(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Завідувач кафедри,
голова циклової комісії** _____

«__» _____ 20__ року

**З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТУ**

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи) _____

керівник проекту (роботи) _____

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу від «__» _____ 20__ року № __

2. Строк подання студентом проекту (роботи) _____

3. Вихідні дані до проекту (роботи) _____

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) _____

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) _____

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада	Підпис, дата
--------	------------------------------	--------------

	консультанта	завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка

Студент

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Додаток В
Зразок оформлення титульної сторінки кваліфікаційної роботи

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Кафедра політології та міжнародних відносин

Кваліфікаційна робота

Назва кваліфікаційної роботи

Виконав: студент II курсу
Факультету історії, політології та
міжнародних відносин
спеціальності 291 Міжнародні
відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії
робота на здобуття освітнього
ступеня «Магістр»
Прізвище Ім'я По батькові

Науковий керівник:
науковий ступінь, вчене звання
Прізвище Ініціали

Рецензент:
посада,
науковий ступінь, вчене звання,
Прізвище Ініціали

Рівне – 2025

ЗМІСТ

Перелік умовних скорочень	3
Вступ	4
Розділ 1 Назва	7
1.1. Назва	7
1.2. Назва	14
1.2.1. Назва	14
1.2.2. Назва	18
Розділ 2 Назва	22
2.1. Назва	22
2.2. Назва	28
2.3. Назва	34
Розділ 3 Назва	40
3.1. Назва	40
3.2. Назва	50
Висновки	59
Список використаних джерел	62
Додатки	70

Примітка: «Перелік умовних скорочень» та «Додатки» не є обов'язковими елементами структури кваліфікаційної роботи, але у разі їх наявності потребують включення до змісту.

Додаток Д

Приклад оформлення переліку умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АР – автономна республіка
БВВ - Бюро з вільних виборів
БДПЛ - Бюро з демократичних інституцій та прав людини
ВДПН - Вільна демократична партія Німеччини
ВООЗ – Всесвітня організація охорони здоров'я
ВР - Верховна Рада
ВС – Верховний суд
ЕВС - Економічний та валютний союз
ЄАВТ - Європейська асоціація вільної торгівлі
ЄБРР - Європейський банк реконструкції та розвитку
ЄВС - Європейська валютна система
Євратом - Європейське співтовариство з атомної енергії
ЄЕС - Європейське економічне співтовариство
ЄОВС - Європейське об'єднання вугілля і сталі
ЄС - Європейський Союз
ЗЄС - Західноєвропейський союз

ЗМІ - Засоби масової інформації
МВФ - Міжнародний валютний фонд
МУК - Міжурядова конференція
НАТО - Організація Північноатлантичного договору
НБСЄ/ОБСЄ - Нарада з безпеки та співробітництва у Європі, з 1995 року – Організація з безпеки і співробітництва в Європі
ОВД - Організація Варшавського договору
ООН - Організація об'єднаних націй
ОПМ - Операції з підтримання миру
ПЗМ - Партнерство заради миру
РЄ - Рада Європи
РЄАП - Рада євроатлантичного партнерства

РОЗДІЛ 1

Назва (по центру)

(пропустить рядок)

Текст, текст, текст, текст, текст, текст, текст, текст, текст, текст, текст,
текст, текст, текст, текст, текст, текст, текст, текст.

(пропустить рядок)

1.1. Назва підрозділу (з абзацного відступу)

(пропустить рядок)

[illegible]

(пропустить рядок)

[illegible]

(пропустить рядок)

[illegible]

(пропустить рядок)

1.2. Назва підрозділу (з абзацного відступу)

(пропустить рядок)

Текст, текст, текст, текст, текст, текст, текст, текст, текст, текст, текст,
текст, текст, текст, текст, текст, текст, текст, текст, текст, текст, текст,
текст, текст, текст, текст, текст, текст, текст, текст, текст, текст.

Текст, текст, текст, текст, текст, текст, текст, текст, текст, текст, текст,
текст, текст, текст, текст, текст, текст, текст.

(пропустить рядок)

[illegible]

Додаток Ж

Приклади оформлення бібліографічного опису

Друковані видання	
Один, два, три автори	Шереток О. М. Євроінтеграційні імперативи України: Монографія. Рівне: видавець Зень О.М., 2006. 138 с Жиллок С. І., Бойко Б. Є. Релігійна політика царизму на Волині (1793-1917 рр.): монографія / Нац. ун-т «Остроз. акад.». Острог: Вид-во Нац. ун-ту «Остроз. акад.», 2010. 228 с. Троян С., Валюх Л., Плота Н. Англо-франко-німецьке колоніальне протистояння в Африці (остання третина XIX ст.): монографія. Київ: Кондор, 2016. 245 с.
Чотири і більше авторів	Галичина в етнополітичному вимірі: монографія / авт. кол.: В.О. Котигоренко (керівник) та ін.. Київ: ІПІЕНД імені І.Ф. Кураса НАН України, 2017. 840 с. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми. 2-е вид., перероб. і доп. Львів: Новий Світ-2000, 2017. Т.1.: Від зародження до початку XX ст. 404 с.
Авто-реферати дисертацій	Шереток О.М. Політичні імперативи євроінтеграційного курсу України: автореф. дис ... канд. політ. наук: 23.00.04 / Національна академія наук. Інститут світової економіки і міжнародних відносин. Київ, 2008. 24 с. Івчик Н. С. Польське та єврейське питання в політиці царизму на Правобережній Україні (друга половина 1850-х - початок 1880-х рр.): автореф. дис ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича. Чернівці, 2012. 18 с.
Дисертації	Герасимчук Т. Ф. Країни Центральної Європи в політиці Європейського Союзу (1989 - 2004 рр.): дис... канд. іст. наук: 07.00.02 / Ін-т історії України НАН України. Київ, 2005. 311 с. Гон М. М. Міжетнічна взаємодія на західноукраїнських землях у міжвоєнний період: дис. ... д-ра політ. наук: 23.00.05 / ІПІЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України. Київ, 2007. 454 с.
Архівні документи	Результати всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 року. <i>Центральний державний архів вищих органів влади та управління України</i>. Фонд 1. Опис 28. Спр. 144. Арк. 6.
Стандарти	ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання / Нац. стандарт України. Вид. офіц. [Уведено вперше; чинний від 2016-07-01]. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 17 с. (Інформація та документація). – 3 внесеними поправками.
Бібліо-графічні покажчики	Гон Максим Мойсейович: біобібліогр. покажч. / М-во освіти і науки України, Рівнен. держ гуманіт. ун-т, Наук. б-ка; уклад.: С. Н. Грипич, Л. В. Ковальчук., Н. В. Ковальчук. Рівне: РДГУ, 2013. 96 с.

Частина друкованого видання	
Розділ книги	Долганов П. Символічний простір міста у період декомунізації. <i>Місто пам'яті – місто забуття: пам'ятесисти меморіального ландшафту Рівного</i>: монографія. Рівне: Волинські обереги, 2017. Частина 3. С. 127-166. Гон М. Рівненський державний гуманітарний університет. <i>Політична наука в Україні. 1991–2016: у 2 т. Т. 1. Політична наука: західні тренди розвитку й українська специфіка</i> / НАН України, Ін-т

	політ. і етнонац. досліджень ім. І. Ф. Кураса; відп. ред. і упоряд. М. Кармазіна. Київ: Парлам. Вид-во, 2016. С. 536-545.
Тези, доповідь	Кундеус О. М. Інформаційна війна РФ проти України: основні особливості <i>Міжнародна науково-практична конференція на тему: «Актуальні питання суспільних наук: наукові дискусії». 17-18 серпня 2018 р.</i> Київська наукова суспільствознавча організація. Київ. С. 60-64. Івчик Н. С. Історія в системі координат соціогуманітарних студій. <i>II Міждисциплінарні гуманітарні читання: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю</i> (Київ, 26 лютого 2014 року). Київ, 2014. С. 99–101. Валлох Л.І. Онтологічна концепція влади Ханни Арендт. <i>Vědecký průmysl evropského kontinentu – 2017: materiály XIII Mezinárodní vědecko-praktické konference</i> (Praha, 22-30 listopadu 2017). Praha: Publishing House «Education and science», 2017. Volume 7. S. 85–88.
Стаття з продовжува- ного, періодично го видання	Кундеус О.М. Інформаційна складова «гібридної» війни РФ проти України. <i>Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В. М. Вашикевич</i>. Київ: «Видавництво «Гілея», 2018. Вип. 130 (3). 470 с. (431-435 с.) Валлох Л.І. Проблема визначення та класифікації ресурсів влади у зарубіжній політичній думці ХХ ст. <i>Панорама політологічних студій : науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету</i>. Рівне , 2013. Вип. 11. С. 37-43. Герасимчук Т.Ф. Міжнародний порядок ХХІ століття: основні теоретико-концептуальні підходи. <i>Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки: Міжвідомчий збірник наукових праць</i>. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2016. Вип. 25. С. 335-355.
Статті з довідкового видання	Кириленко О. М. Глобальна революція. <i>Політологічний енциклопедичний словник</i> / за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2015. С. 148–150. Хаврук І. Верещинський Йосип. <i>Історія політичної думки: навчальний енциклопедичний словник-довідник для студентів вищих навчальних закладів</i> / за наук. ред. Хоми Н. М. Львів: «Новий Світ – 2000», 2014. С. 121-122.
Рецензія	Хаврук І. «... в регіонах СНД, де задіяні російські миротворці, рано чи пізно починається війна». <i>Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету</i>. 2009. Вип. 17. С. 240-241. Рец. на кн.: Киридон А.М., Троян С.С. Російсько-грузинський конфлікт серпня 2008 року: історико-політологічний аналіз: монографія. Київ-Рівне: РІС КСУ, 2009. 80 с. Бусленко В. В. Еволюція політичних систем країн Вишеградської групи. <i>Панорама політологічних студій : науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету</i>. 2015. Вип. 13. С. 307-308. Рец. на кн.: Political Systems of Visegrad Group Countries / ed. W. Gizicki. Tmava-Lublin, 2012. 154 p.
Електронні ресурси	
Конституція України: редакція від 30.09.2016. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80 (дата звернення 11.09.2017).	
Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням	

Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень другого речення частини сьомої статті 43, першого речення частини першої статті 54 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» № 7-пн/2016. URL: http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/7-pn_2016.pdf (дата звернення 11.09.2017).
Протокол Центральної виборчої комісії про результати виборів Президента України від 02.06.2014. URL: http://www.cvk.gov.ua/info/protokol_cvk_25052014.pdf (дата звернення 11.09.2017).
Valiukh L. I. Exansionism in the ideologies of British political parties (1870–1880s). <i>Панорама політологічних студій : науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету</i> . Рівне, 2016. Вип. 14. С. 96-104. URL: http://politologia-rdgu.rv.ua/images/pan14/96.pdf (дата звернення 01.09.2017).
Kirilenko O. Fitness Culture As the Factor in Globalization of Recreational Sports. <i>Facing an Unequal World: Challenges for Global Sociology: Abstracts XVIII ISA World Congress of Sociology</i> , 13-19 July 2014. Japan, Yokohama, 2014. P. 498. URL: http://www.isa-sociology.org/congress2014/isa-wcs2014-book-of-abstracts.pdf (Last accessed: 01.09.2017).
Garfield E. More on the ethics of scientific publication: abuses of authorship attribution and citation amnesia undermine the reward system of science. <i>Essays of an information scientist</i> . URL: http://www.garfield.library.upenn.edu/essays/v5p621y1981-82.pdf (Last accessed: 16.04.2013).
Розподіл населення найбільш численних національностей за статтю та віком, шлюбним станом, мовними ознаками та рівнем освіти [Електронний ресурс]: за даними Всеукр. перепису населення 2001 р. / Держ. ком. статистики України; ред. О. Г. Осауленко. Київ: CD-вид-во «Інфодиск», 2004. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM).

Додаток 3

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90–100	A	відмінно
82–89	B	добре
74–81	C	
64–73	D	
60–63	E	задовільно
35–59	FX	
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни